

ARKIV

96/4589-23



UNIVERSITETETS  
OLDSAKSAMLING

FREDERIKS GATE 2  
OSLO 1

Gårds/bruksnavn Sælid	
G.nr./br.nr. gnr. 20, bnr 329	
Kommune Hamar	Fylke Hedmark
Sogn	Prestegjeld
Eier/bruker, adr.  Felleskjøpet Østlandet/NORGRO Sælidvn. 44, Ridabu	
Gjelder: Arkeologisk utgravning i samband med ut- bygningsplaner	
Flyfoto	Kartref. CR 066-1-52/60
Innber./rapport/reg. ved: Oddgeir Hoftun	Dato 4. desember 1997

## **Bakgrunnen for undersøkelsen, tidsrom og deltakere**

Universitetet i Oslo, Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk innvilget 19. august 1996 søknad fra Felleskjøpet Østlandet v/AS MJ arkitekt- og ingeniørkontor om å kunne gjøre inngrep i automatisk fredede kulturminner på et areal på Sæli, gnr. 20, bnr. 329, 240, 339 m.fl. i Hamar for å gjennomføre tiltak i samsvar med reguleringsplan. Arealet ligger i et område rikt på fornminner og løsfunn fra forhistorisk tid, bl.a. de kjente funnene fra Åker like i nærheten, og etter at det ble oppdaget mulige forhistoriske strukturer der jorden var fjernet for bygging av nye adkomstveger inn over arealet, foretok Hedmark fylkeskommune flateavdekking og registreringer 15. juli 1996 som bragte for dagen ytterligere strukturer verdt å undersøke nærmere. Tillatelsen var derfor betinget av at Felleskjøpet bekostet en arkeologisk undersøkelse av arealet. Ved brev av 2. september 1997 godtok Felleskjøpet vilkårene.

Undersøkelsen ble gjennomført i tiden 8. - 19. september 1997, med Oddgeir Hoftun som feltleder, og Kristin Os og Berit Vik som feltassistenter, og med assistanse av Erik Kviltun i til sammen fire dager for å søke etter gjenstander med metalldetektor. Felleskjøpet stilte innleid gravemaskin til disposisjon, med Tor Frydendal ved spakene.

## **Metode og resultat**

Undersøkelsen ble gjennomført som maskinell flateavdekking kombinert med søk med metallsøker over store deler av arealet både før og etter at åkerjorden var fjernet, samt i haugene av avgravd masse.

Noen ansamlinger med skjørbrent stein og trekullholdig silt og leire lå konsentret i sørvestre hjørnet av arealet, betegnet av oss som strukturene A - G, i nærheten av de trekullholdige strukturene 7 - 9 som ble oppdaget på grunn av gravearbeidet for den nye adkomstvegen. Da det også ble funnet større stykker ubrente bein i og i tilknytning til de strukturene vi avdekket, har det sannsynligvis vært en plass for slakteavfall etc. her for ikke så svært lenge siden. Med unntak av et par steder litt lengre oppe på jordet (struktur E og F) ble det ikke funnet noe tilsvarende på resten av arealet. Ingen noenlunde sikre spor etter hus eller andre konstruksjoner fra forhistorisk tid ble funnet.

En liten, blekt gylden gjenstand som kan være betalingsgull fra yngre jernalder, kom for dagen ved hjelp av metallsøkeren. Den er nærmest formet som en liten spatel og bøyd dobbel, og lå i en haug med åkerjord som vi hadde fjernet med gravemaskinen fra den sørvestre delen av arealet hvor de nevnte samlingene med ildskjørbrent stein og trekullholdig masse lå. Gjenstanden må betraktes som løsfunn uten tilknytning til disse strukturene.

Videre ble det funnet en mynt fra 16-hundretallet et annet sted på jordet. Det øvrige som ble funnet med metallsøkeren på ulike steder på jordet skrev seg fra nåtid eller den nære fortid. Ved undersøkelsene ellers ble det heller ikke funnet forhistorisk eller middelaldersk gjenstandsmateriale.

## **Nærmere om det undersøkte arealet**

Arealet er et jorde som tidligere tilhørte storgården Sælid, men som nå eies av Felleskjøpet som en del av det store anlegget de har her. Det var grasbevokst og har i den senere tid delvis vært benyttet til salgsutstilling for landbruksmaskiner. Jordet er forholdsvis flatt og ligger i en høyde av mellom 150 og 155 m.o.h., i svak helling mot sørvest, med en liten terrasseforma-

sjon noe øst for midten som i og for seg godt kunne tenkes å være et naturlig sted for jernalderbebyggelse, og hvor fylkeskommunen flateavdekket under sine registreringer.

Arealet avgrenses i nordøst av en steingard langs fylkesvegen Sælidvegen, i sørøst av en planlagt og på undersøkelsestidspunktet påbegynt ny, felles adkomstveg fra fylkesvegen til eiendommene (veg B), i sørvest av en ny og likeledes påbegynt arm av denne tilkomstvegen fram til Felleskjøpets anlegg, og i nordvest av en midlertidig adkomstveg langs en parkeringsplass foran Felleskjøpets kontor- og butikkfløy. I de adkomstvegene hvor anleggsarbeidet var påbegynt, var det uttrauet og ny masse påført et stykke ut fra hver ende. Vi la den påførte massen til side, slik at grunnen under kunne renskes opp og kontrolleres. I tillegg til at vi gjorde undersøkelser i traséene for disse delvis opparbeidede vegene, undersøkte vi traséen for den planlagte nye adkomstvegen forbi parkeringsplassen i sørvest og ned til gjerdet mot Telenor.

Matjordlaget er ca 20 cm tykt, men tykkelsen varierer mye fra sted til sted på jordet. På et midtparti var mye av matjorden blitt fjernet, slik at matjorddekket nesten var borte her. Undergrunnen består av brun og grå siltig sand og silt, tildels leire, med mye stein. Steinrydding og aktivitet i moderne tid har påvirket undergrunnen. Med metallsøkeren fant vi moderne jernskrap tildels betydelig under det nivået vi hadde avdekket. F.eks. lå en maskindel 20 cm under avdekket flate sør i feltet, og da hadde vi på dette stedet fjernet masse til godt under matjordnivået. Det ble også funnet en sammenrullet ståltråd under nivået som det var uttrauet i for adkomstvegen langs sørøstgrensen av arealet. Vi fikk opplyst at jordet ble grøftet for en ti års tid siden, og har fått skisse over nettet av drensledninger. Nedleggingen av 80 og 50 mm drensledninger i et system av samleledninger og avgreninger har medført inngrep over store deler av jordet, men grunnforholdene var av en slik karakter at det ikke var mulig å se på den avdekkede flaten hvor disse drengrøftene var gravd.

De tre sjaktene der fylkeskommunen hadde fjernet åkerjorden under sin registrering, var gjenfylt. Men strukturene som skulle undersøkes, lot seg med få unntak og vanskeligheter gjenfinne under den maskinelle avdekkingen. De var dekket av plastpressenning og merket med nummer, og godt bevart. Disse ble snittet og utgravd.

### **Strukturene**

De trekullholdige strukturene som vi avdekket i feltets sørvestre hjørne ved «vegkrysset» mellom den midlertidige adkomstvegen og den påbegynte, nye adkomstvegen, er betegnet A, B, C. Struktur 7, omtalt i Fylkeskommunens registrerings-rapport som en av de strukturene som ble oppdaget på grunn av gravearbeidet for den nye adkomstvegen, ligger like i nærheten.

Struktur A var en ca. 2,3 m lang, i nord-sørretning, samling litt større stein som har vært utsatt for ild, med spredte konsentrasjoner av kull i form av grunne flak under eller nær ved ildskjørnet stein. Kullkonsentrasjonene gikk ikke dypt ned i undergrunnen, så det kan ikke dreie seg om rester av noen forhistorisk kokegrop, men vel helst et utpløyd ildsted eller rester etter et bål. Strukturen ble snittet og utgravd, uten å gi funn av f.eks. brent bein etc.

Struktur B var uregelmessig, ca 125 cm bred og ca 40 cm dyp nedgravning like inntil en stein som lå blant større steiner, og inneholdt mørk silt/leire med med relativt mye trekull i et 70 cm langt og 20 cm dypt parti, ellers forholdsvis lite. I bunnen var det et 7 - 10 cm lag av silt som var atskillig lysere enn silten i omgivelsene ellers. Det var mye ildskjørnet stein i strukturen.

En liten flis av kleberstein ble funnet i søndre del av strukturen under snitting, ellers intet. Men i overflaten ved strukturen ble det funnet store stykker ubrent bein.

Struktur C bestod av en samling av skjørbrent stein over et 7 - 8 cm tykt lag, ca 60 cm i utstrekning, med kullblandet silt/leire, og med en trekullholdig konsentrasjon med noen litt store kullbiter i et ca 2 cm tykt lag under dette. Under var det lys silt/leire med spredt kull, som i ene kanten mot overflaten gikk over i nærmest gylden silt. Det fantes ikke brent bein i strukturen, men et lite stykke brent bein ble funnet ved en stein like utenfor strukturen.

Struktur G, som ligger i samme området, litt nord for A, var et tynt kullholdig flak med noe skjørbrent stein, 70 - 80 cm i diameter, uten nedgravning. Flere ganske store ubrente beinstykker som ble funnet i strukturen kan tyde på at det dreier seg om en avfallsplass av nyere dato.

Struktur 7 var i bunn-nivået 70 - 80 cm i diameter, og inneholdt skjørbrent stein og forholdsvis mye trekull i tildels store biter. Både i nivået med overflaten av undergrunnen og litt ned i strukturen fantes det små teglsteinsstykker. I nærheten kunne det i skjæringen mot den påbegynte nye adkomstvegen sees et kullholdig sjikt i underkant av matjordlaget, som muligens er rester etter et større trekullholdig flak som vegarbeidet har brutt gjennom.

Struktur E består av en samling skjørbrent småstein i en ca 60 cm bred sone innenfor et 110 x 140 cm stort flak av noe trekullholdig silt i en tykkelse på 20 cm etter opprensning. Strukturen lå ca 60 m nordøst for A-C og G, med lengderetningen orientert 26 grader mot nordøst. Antagelig er dette restene etter et bål.

Struktur F lå ca 30 meter i nordøstlig retning fra strukturene A-C og G, og var en ca 10 cm dyp, langstakt og uregelmessig fordypning med kullholdig silt, hvor det ble funnet et lite beinfragment.

#### **Funn:**

aks. nr.: 97/235

/a. Liten, sammenbøyd, flat gullstang med utvidelse i ene enden.

/b. Mynt fra 1600-tallet

#### **Tegninger:**

1. Strukturene A, B, C, i flaten, samt angivelse av plasseringen av struktur 7. M= 1:40
2. Struktur C, profil, M= 1:10
3. Struktur B, F og 7, profil, M= 1:20

#### **Fotografier:**

Svart-hvitt (film nr. 24139):

Bilde nr.:

- 2 og 3. Kull-lag i overgangen mellom åkerjord og undergrunn i skjæringen for ny adkomstveg i nedre/sørvestre delen av arealet
4. Oversikt over området, foto tatt mot nord

- 5 og 6. Struktur E, foto mot sørøst
7. Struktur C fotografert mot øst. Spiker angir sted for funn av brent bein
8. Struktur B, fotografert mot nordøst
9. Struktur A, fotografert mot nordøst
10. Struktur E, snittet, fotografert mot nordøst
11. Oversikt over strukturene A, B og C, fotografert mot sør.
12. Oversikt over strukturene A, B og C, fotografert mot vest
13. Struktur F, fotografert mot øst
14. Struktur F, fotografert mot vest
15. Oversikt over strukturene A, B og C, fotografert mot nordøst
16. Struktur F, profil, fotografert mot nordnordvest
17. Struktur F, profil, fotografert mot nordnordvest
18. Struktur C, profil, fotografert mot nordnordvest
19. Struktur A, profil, fotografert mot nordøst; snor i nord-sørretning
20. Struktur B i flaten, fotografert ovenfra mot sør
21. Struktur B i flaten, fotografert ovenfra mot nord
22. Struktur B i flaten, fotografert ovenfra
23. Struktur B, nærbilde etter snitting, fotografert mot nord
- 24, 25, 26, 27. Struktur B etter snitting, fotografert mot nord
- 28, 29. Struktur F under snitting, fotografert mot sør og øst
- 30, 31. Struktur F, snittet, fotografert mot sør
- 32, 33, 34: Oversikt over feltet
35. Sørvestre delen av feltet, med bebyggelsen øst for tunet på Sælid i bakgrunnen
36. Feltassistenter rett før hjemreise.

Fargedias:

Bilde nr.:

2. Struktur A, fotografert mot øst
3. Struktur B, fotografert mot øst
4. Struktur C, fotografert mot øst. Spikeren angir funnsted for brent bein
- 5, 6. Struktur F, fotografert mot øst og mot vest
7. Oversikt over strukturene A, B og C, fotografert mot sør
8. Oversikt over strukturene A, B og C, fotografert mot nordøst
9. Struktur C, profil, fotografert mot nordnordvest
10. Struktur A, profil, fotografert mot nordøst; snor i nord-sørretning
11. Struktur B i flaten, fotografert ovenfra mot nord
12. Struktur B i flaten, fotografert ovenfra mot nord
13. Struktur B i flaten, fotografert ovenfra mot sør
- 14, 15, 16. Struktur B, profil, fotografert mot nord
17. Struktur F under snitting, fotografert mot sør
18. Struktur F under snitting, fotografert mot øst
17. Struktur F, snittet.

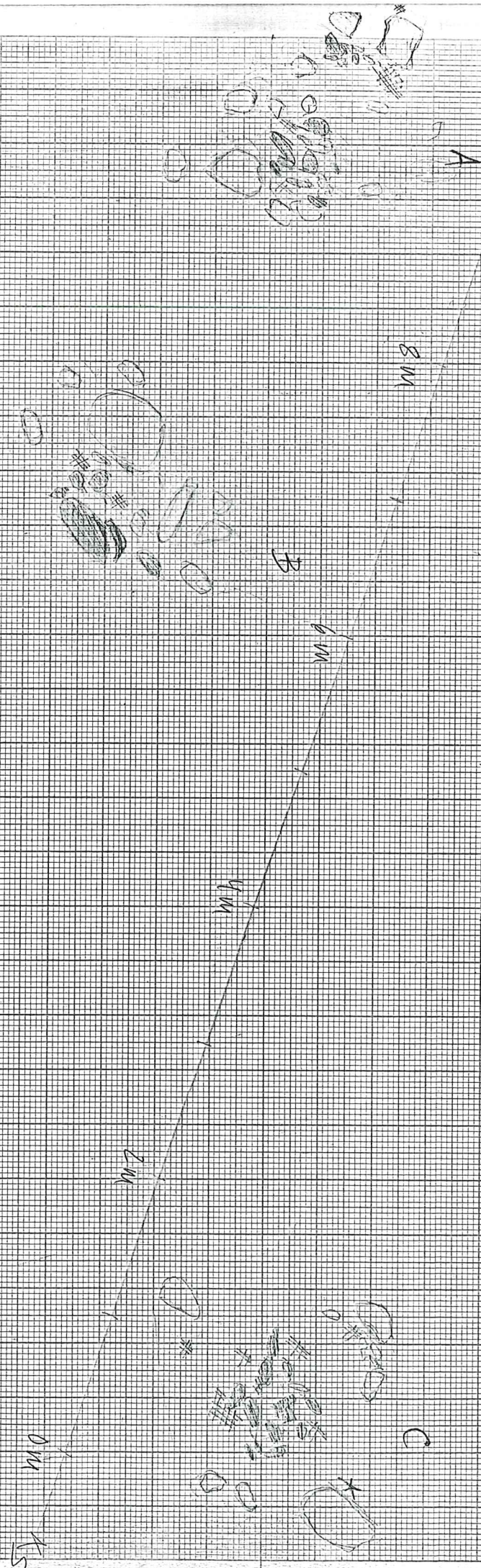
4/12-97  
 Oddgeir Hoffmann

Feld  
 Ouwassflüsse: 1. Stollen A, B & C. Same in quon dW in sin smaler WC. B,  
 12.07.77  
 Material: 50/100

Tafelplanung:  setz bei unhandl. orte  
 schiffbau skizze  
 \* brut wert

\* brut wert

Diagram 1



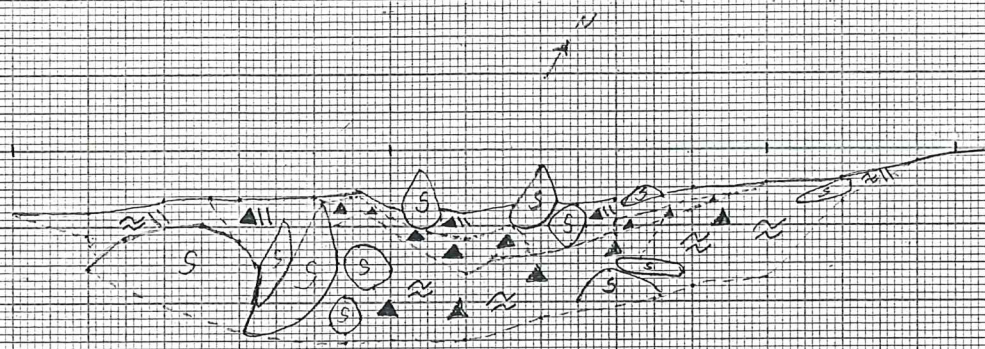
  
 Stollen 8  
 (skizze)  
 Empfindant

Storåsen, Linnéström, Hildmars 14

Struktur 1

1:10

Figur 2



- ▲ Kulln
- ▲|| Kullnbandet jord og leire
- ≈ LEIRE LYS
- ≈|| LEIRE OG JORD

Kattol, Sand, Hamar, Lom, Hedmark

### Struktur B

1:20

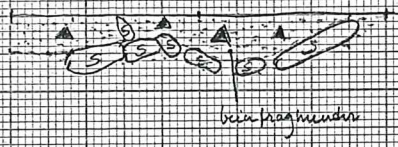
Figsma 3



- ▲ KULLBLENDET JORD OG LEIRE
- LEIRE

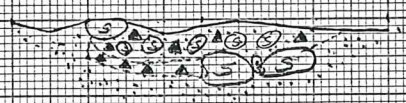
### Struktur F

1:20



### Struktur 7

1:20



SAND